

**Авторські права в цифровому середовищі
(до Всесвітнього дня книги і авторського права
та Міжнародного дня інтелектуальної власності)**

Всесвітній день книги та авторського права відзначають щорічно 23 квітня, починаючи з 1996 року. Зважаючи на те, що «в історичному розумінні книга є найбільш потужним фактором поширення знання і найбільш надійним засобом його збереження», День книги покликаний наголосити на фундаментальній важливості книжки та її незамінності в інформаційному суспільстві. Одна з головних його цілей – промоція читання і книговидавництва, привернення уваги до культури писемного слова, а також до питань авторського права і захисту інтелектуальної власності.

У сучасному світі, де інтернет став невід’ємною частиною життя, особливо актуальним стає питання, як працює авторське право. В Україні, як і в багатьох інших країнах, існують свої норми та правила, що регулюють цю сферу. Важливо розуміти взаємозв’язок між інтернетом і авторським правом, оскільки більшість сучасного контенту створюється і поширюється онлайн.

Що таке авторське право в Інтернеті? В Україні, як і в усьому світі, авторське право в інтернеті забезпечує захист творчих робіт, які розміщені онлайн. Це включає все: від текстів і зображень до музики і відео. Право на ці роботи регулюється як національним законодавством, так і міжнародними угодами, забезпечуючи авторам контроль за їх поширенням та використанням.

Одним із важливих питань, яке ставлять нам автори – що можна захистити авторським правом? В Україні під захист потрапляють усі оригінальні та

унікальні творчі роботи, чи то веб-сайти, блоги, програмне забезпечення чи інші форми цифрового контенту.

Об'єкти авторського права охоплюють широкий спектр творчості. Це може бути будь-що, починаючи від літературних творів і закінчуючи програмним забезпеченням. Ключові категорії включають літературні роботи, музичні та аудіовізуальні твори, програмне забезпечення та художні твори, у тому числі фотографії.

Види авторських прав в Україні різноманітні та включають права на відтворення, розповсюдження, публічне показування та адаптацію оригінальних творчих робіт. Ці права надають авторам гнучкість в управлінні та розповсюдженні їх творів.

Порушення авторських прав в інтернеті – серйозна проблема, яка включає незаконне копіювання, розповсюдження чи модифікацію захищених робіт. Такі дії в Україні можуть призвести до значних юридичних наслідків, наголошуючи на важливості дотримання авторських прав у цифрову епоху.

То як же можна захистити себе в інтернеті? – Захист інтелектуальних прав у мережі інтернет охоплює як юридичні, і технологічні аспекти. Це включає застосування законодавства для запобігання порушенням і використання технологій, таких як цифрові водяні знаки і DRM-системи, для захисту і контролю за поширенням робіт.

Захист авторських прав у цифровому середовищі є багатоаспектним завданням, що потребує уваги як з боку творців, так і юридичних та технологічних професіоналів. Ефективні способи захисту авторського права включають:

1. Юридичну реєстрацію твору для доказу авторства та спрощення процесу захисту.
2. Використання технологій захисту, таких як DRM, для контролю над поширенням творів.
3. Правові дії проти порушників, включаючи судові позови.
4. Освітні ініціативи для підвищення обізнаності про авторські права та їх значення.

Практичне застосування та дотримання авторських прав

Одним з ключових кроків у практичному застосуванні інтелектуальної власності є реєстрація авторських прав. Хоча в Україні авторські права виникають автоматично з моменту створення твору, реєстрація полегшує процес захисту прав у разі суперечок чи порушень.

Як скористатися авторським правом в Україні? Власники авторських прав можуть контролювати використання своїх робіт, надавати ліцензії на їхнє використання, а також подавати позови у разі порушень. Це дає авторам можливість отримувати доходи від своїх творчих зусиль.

Варто відмітити що дотримання авторських прав – це не лише обов’язок, а й важлива частина етичної взаємодії у цифровому контенті. Воно включає повагу прав інших авторів та дотримання законодавства у галузі інтелектуальної власності.

Незаконне використання та розповсюдження цифрового контенту може включати і ризики для безпеки даних, оскільки це порушення авторських прав та безпеки інформації. Це особливо актуально в епоху інтернету, де інформація легко копіюється та поширюється. Якщо ви хочете використати чужий контент, то варто дізнатися кому належать авторські права. Це може знадобитися при використанні чужих творів, щоб уникнути порушень та встановлення контактів із правовласниками для отримання дозволів чи ліцензій.

Використання творів може здійснюватися лише з дозволу автора твору, або особи, якій належать майнові права на такий твір. Автор твору може вимагати винагороду за використання його твору, а також забороняти таке використання.

При цьому, існують випадки вільного використання твору, передбачені законодавством.

Без дозволу суб’єктів авторського права, безоплатно та без зазначення імені автора і джерела запозичення допускається:

- відтворення твору у зв’язку з демонструванням, налаштуванням або ремонтом обладнання, перевірку функціонування якого неможливо здійснити без використання творів, за умови що таке відтворення та його обсяг відповідають визначеній меті;
- відтворення твору у вигляді макета, креслення або плану будівлі чи іншої капітальної споруди з метою реконструкції таких будівлі чи іншої капітальної споруди, за умови що таке відтворення та його обсяг відповідають визначеній меті;
- відтворення творів для забезпечення судового, адміністративного, кримінального провадження, нормотворчої діяльності органів законодавчої, виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, вчинення нотаріальних дій, забезпечення громадської безпеки в обсязі, що відповідає поставленій меті;

- публічне виконання музичних творів під час офіційних церемоній, організованих органами державної влади та/або органами місцевого самоврядування, релігійних церемоній, а також поховання в обсязі, що відповідає характеру таких церемоній.
- Без дозволу суб'єктів авторського права і безоплатно, але із зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:
- використання цитат, включаючи їх переклад з інших мов, з правомірно опублікованих творів, у тому числі статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо це зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору (повідомлення), до якого цитати включаються, із семантичним та/або графічним виділенням меж цитати;
- відтворення, у тому числі в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів, творів образотворчого мистецтва, фотографічних творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій у виданнях, програмах організацій мовлення, звукозаписих чи відеозаписих для забезпечення та реалізації освітнього процесу або з метою наукових досліджень, якщо такі дії не мають самостійного економічного значення, в обсязі, що відповідає визначеній меті, за умови, що: обсяг такого використання відповідає визначеній меті; використання творів здійснюється суб'єктами освітньої або наукової діяльності у місцях, де цими суб'єктами здійснюється освітня або наукова діяльність, або через захищене електронне (цифрове) середовище, до якого забезпечується доступ виключно здобувачам освіти та педагогічним, науково-педагогічним працівникам навчального закладу або працівникам наукової установи;
- репрографічне відтворення творів, що здійснюється суб'єктами освітньої діяльності для навчальних занять правомірно оприлюднених статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, що обсяг такого відтворення відповідає меті, визначеній навчальними заняттями та відтворення твору не має систематичного характеру;
- відтворення в електронній (цифровій) формі, інтерактивне надання доступу до правомірно оприлюднених статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів як ілюстрацій для

дистанційного навчання, за умови застосування заходів щодо захисту матеріалів дистанційного навчання від незаконного доступу до них;

- відтворення та розповсюдження у пресі, доведення до загального відома попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань у випадках, коли право на таке відтворення, розповсюдження, доведення до загального відома публіки спеціально не заборонено автором;
- доведення до загального відома публіки творів, побачених або почутих під час перебігу поточних подій з метою висвітлення таких подій, в обсязі, що відповідає інформаційній меті;
- відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, крім використання таких каталогів з комерційною метою;
- відтворення та доведення до загального відома публіки публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів в обсязі, що відповідає визначеній меті;
- використання правомірно оприлюднених літературних, художніх, музичних та інших творів для створення на їх основі попури, пародій, карикатур;
- створення зображень творів архітектури та образотворчого мистецтва, що постійно розташовані у доступних для громадськості місцях, та подальше використання таких об'єктів, за умови що такі дії не мають самостійного економічного значення;
- адаптація аудіовізуальних творів шляхом аудіодискрипції (тифлокоментування);
- відтворення в Державному реєстрі свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір та Державному реєстрі договорів, що стосуються права автора на твір;
- записування твору в цілях короткострокового користування, здійснюваного організацією мовлення власними засобами та для власних програм організацій мовлення, стосовно якого вона одержала право на публічне сповіщення.
- виготовлення копій творів, що зроблені із законного джерела з метою пошуку тексту і даних, включених до наукових публікацій або пов'язаних з ними, для дослідницьких цілей.

Допускається без дозволу суб'єкта авторського права та безоплатно відтворення, у тому числі репрографічне відтворення твору бібліотеками, музеями з відкритим доступом для відвідувачів, архівами або організаціями із збереження фондів аудіо-, відеозаписів.

Порушення авторських прав може мати різні наслідки для осіб, що їх порушили, зокрема: особа, чиї права було порушено, може звернутися з офіційною претензією до порушника, де вимагати припинення такого порушення та справедливої компенсації.

Окрім цього, у разі порушення авторських прав в мережі інтернет, правоволодільці можуть звертатися до власників відповідних сайтів або платформ і видаляти контент, що порушує їх права та домагатися блокування акаунтів таких порушників.

Якщо порушник не реагує на претензії та вимоги правоволодільця, то така особа може звернутися до суду за захистом своїх порушених прав. Суд у свою чергу може прийняти наступне рішення:

- відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права з визначенням розміру відшкодування;
- відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права;
- стягнення з порушника авторського права доходу, отриманого внаслідок порушення;
- стягнення компенсації (разового грошового стягнення).

Відповідно для порушника наступатимуть негативні фінансові наслідки.

До чого застосовується знак «Копірайт» ©, і що означає «Авторське право»?

Згідно з міжнародним правом, знаком «Копірайт», можуть бути відзначені будь-які похідні людської творчості, які поміщені у форму взаємодії. Простими словами, це означає, що як тільки письменник написав якусь книгу або вірш на

папері, то цей текст, став об'єктом взаємодії, і його можуть прочитати інші люди. Саме в цей момент, письменник стає власником авторських прав на вироблений ним продукт. Це у свою чергу означає, що копіювати та поширювати цей твір дозволено тільки з дозволу самого автора.

Під поняттям інформаційний продукт, слід розуміти, що цим знаком можуть бути відзначені: книги, фотографії, музичні композиції, відео, контент на сайтах, і так далі ...

Розуміння та дотримання авторських прав в Україні грає вирішальну роль сучасної цифрової епохи. Закон про захист авторських прав в інтернеті надає комплексний механізм захисту інтелектуальної власності, а роль професійних юристів у цьому процесі неоціненна. Від реєстрації авторських прав до боротьби з порушеннями та управління інтелектуальною власністю всі ці аспекти важливі для підтримки правового порядку та справедливості у світі, де контент легко створюється і поширюється.

Дотримання авторських прав сприяє повазі та визнанню праці творців, а також підтримує здорове середовище для інновацій та творчості. Важливість освітніх ініціатив та правової допомоги у цій галузі не може бути переоцінена, оскільки вони забезпечують обізнаність та захист прав як авторів, так і користувачів.

Насамкінець, кожен учасник цифрового простору повинен бути обізнаний про свої права та обов'язки в рамках авторського права, щоб разом ми могли створювати, ділитися та насолоджуватися контентом, дотримуючись при цьому закону та поважаючи інтелектуальну власність один одного.

Цікаві факти про авторське право

У сучасному світі все більше уваги приділяється захисту авторських прав. При цьому історія авторського права почалася досить давно і містить багато цікавих фактів.

Кожен прагне як найкраще захистити свою творчість. Способи захисту авторського права стають все більш ефективними та закони більш жорсткими з року в рік. Але попри все це, нерідкі випадки нелегального використання інтелектуальної власності творчих людей, так званого піратства.

Перші з перших

Вперше Закон про авторське право з'явився в Англії 1710 року. Він називався «Статут королеви Анни».

Цей закон передбачав, що автор отримує право на охорону опублікованого твору. Зокрема, закон забороняв тиражувати твір без згоди його автора протягом 14 років. А також давав право автору продовжити цей термін ще на 14 років.

На теренах України авторське право з'явилося лише за часів Російської імперії в 1828 році. Спочатку права на результати творчої діяльності прирівнювалися до права власності, а іноді й зовсім до рухомого майна.

А в часи СРСР про таке поняття як авторські права забули та й закону про них не існувало. Комуністична ідеологія передбачала, що всі права на твори та наукові досягнення належать державі.

Основи основ

Бернська конвенція 1886 року є ключовою міжнародною угодою в галузі авторського права. Останні зміни в неї вносилися аж у 1979 році. Таким чином, вже понад 35 років Бернська конвенція діє без змін.

Окрім цієї конвенції багатьом також відомий й знак копірайту або знак охорони авторського права – ©.

Його вперше опублікували у Всесвітній конвенції про авторське право, яку також називають Женевською конвенцією, в 1952 році. Саме в цьому документі запропонували використовувати © для захисту творів від незаконного використання, а сам знак пропонувалося друкувати на кожному примірнику книги.

Таким чином, кожен автор отримував можливість захистити свій твір без зайвих формальностей. Зараз же головною метою знака © є інформування аудиторії про те, що виключні права на твір належать тій чи іншій особі.

Однак далеко не всі знають, що у 2000-х роках з'явилися новий термін «копілефт» та відповідний знак.

Копілефт зображується як перевернутий вліво знак копірайту та гарантує свободу дій. Він виник на противагу знаку © для розширення прав і свобод на тиражування творів. Іншими словами, кожен користувач має право змінювати та поширювати вихідний твір, позначений знаком копілефт, без отримання дозволу автора.

Капкан для піратів

Щоб простіше довести факт плагіату, автори творів використовували й використовують так звані копірайтні пастки.

Їх суть полягає у включенні маленького фрагмента неправдивої інформації, як правило, в карти, енциклопедії, словники та подібні довідкові видання. Адже спійманий порушник навряд чи зможе пояснити присутність помилкових записів у своїх творіннях.

При цьому для таких помилкових фактів на практиці придумані назви. Зокрема, фіктивні записи на картах можуть називатися фантомними поселеннями, вулицями-пастками, паперовими містами, примхами картографа та ін.

Так, у 1920-х роках однією з таких пасток стало містечко Agloe в штаті Нью-Йорк, що з'явилося на картах від General Drafting Company.

Однак уже через п'ять років віртуальний об'єкт став реальним, позаяк тут побудували рибальський будиночок, який так і назвали — Agloe.

Згодом цей факт допоміг видавництву Rand McNally виграти позов про порушення авторських прав від General Drafting. Після того, як будиночок прийшов в непридатність, Agloe довгий час зберігалось в різних путівниках й навіть в Google M

Авторські права на практиці

Коли Мікеланджело закінчив свою першу «П'єту» і її виставили в Соборі Святого Петра, до автора дійшли чутки, що людський поголос приписує цю роботу іншому скульптору — Кристофоро Соларі.

Тоді Мікеланджело висік на поясі Діви Марії: «Це зробив флорентієць Мікеланджело Буонаротті». Пізніше він шкодував про цей спалах гордості та більше ніколи не підписував свої скульптури.

В історії є випадок, коли виключне право на фото творів мистецтва отримали через фінансування їх реставрації.

Так, компанія Nirron TV отримала ексклюзивні права на фотографування та відеозапис відреставрованих фресок Мікеланджело в Сікстинській капелі (реставрація проводилась з 1980 по 1994 рік).

На цю мить термін дії авторських прав закінчився, але у Ватикані вирішили продовжити заборону на зйомку, пояснивши це тим, що спалахи фотоапаратів чинять негативний вплив на фрески.

Вогні Ейфелевої вежі

Підсвічування Ейфелевої вежі в Парижі – робота сучасного художника, під охороною авторським правом.

Той, хто хоче сфотографувати вежу після настання темряви та використовувати її знімки в комерційних цілях, повинен отримати відповідний дозвіл. Денні знімки можна робити без обмежень.

Творчість буває різною

У Німеччині фотографування страв в ресторанах та їх поширення без отримання попереднього дозволу є порушенням авторських прав шеф-кухаря. Ретельно приготовані й сервіровані страви в ресторанах розглядаються як твори мистецтва.

Разом з тим заборона на фотографування може поширюватись й на абсолютно звичайні страви. Це стає можливим, коли власник закладу розмістив відповідні повідомлення про заборону фотографування страв.

Більше ніж просто тиша

У 2001 році англійський співак та композитор Майк Батт випустив альбом кавер-версій класичних творів, поміж яких знаходився й трек «A One Minute Silence» — він являв собою одну хвилину тиші.

Незабаром власники авторських прав на твори Джона Кейджа, відомого своєю п'єсою «4'33"», яка також складається з однієї тиші, заявили про намір подати в суд на Батта за порушення копірайту.

Батт заявив, що його тиша — зовсім інша й не має ніякого відношення до тиші Кейджа, проте згодом домовився про позасудове врегулювання питання, заплативши як відступні шестизначну суму.

Пірати проти піратів

Багато любителів комп'ютерних ігор пам'ятають, що в кінці 1990-х багато нелегальних дисків з іграми продавалися під маркою «Фаргус».

Переклади від «Фаргуса» в цілому були якіснішими, ніж в інших піратів.

Однак пізніше якість знизилася, в тому числі й тому, що для поліпшення продажів інші пірати стали ставити на дисках логотип «Фаргуса».

Власники офіційно зареєстрували назву «Фаргус» та подали у 2005 році позов до однієї з торгових точок за незаконне використання марки, тобто по суті одні пірати заявили в суд на інших. Позовні вимоги не задовольнили, а інших спроб захисту вже не робилося.

З днем народження тебе

Відома пісенька «Happy Birthday to You» до недавнього часу перебувала під захистом авторських прав в США.

Її можна безкоштовно співати у звичайному колі родини або друзів, але за комерційне використання, наприклад, у фільмі або вітальній листівці, необхідно сплачувати роялті.

Пісня приносила щороку 2 мільйони доларів компанії-власнику прав на неї, Warner Music.

Однак у 2015 рік суд постановив, що права на текст насправді їй не належать, та перевів «Happy Birthday to You» в статус суспільного надбання.

15.04.2025 p.

Укладачі: Ганна ПРОКОПЧУК, завідувачка бібліотеки
Ірина МОСЕЙЧЕНКО, бібліотекар.